PRINCIPALELE TRĂSĂTURI ALE FOLCLORULUI MUNCITORESC

DE

V. ADĂSCĂLIȚEI

Înțelegerea esenței dialectice a creației folclorice constituie garanția principală a unei juste interpretări pe care o poate căpăta arta populară contemporană.

După părerea noastră, pentru ca cercetările asupra fenomenului folcloric contemporan să fie într-adevăr încununate de succes, se simte nevoia rezolvării în prealabil a principalelor probleme teoretice ridicate de folclorul muncitoresc. Justificarea acestei teze stă în faptul că pe scara evoluției creației populare, folclorul muncitoresc are o apariție relativ recentă, apariție urmată de o dezvoltare pe care cunoscînd-o, am putea dispune de mai multe elemente necesare în vederea elucidării problemelor creației populare contemporane. Nu poate fi neglijat faptul că —în special în condițiile trecerii de la capitalism la socialism, în condițiile revoluției culturale socialiste — rolul de hegemon al proletariatului se resimte vădit și în direcția formării unei noi conștiințe artistice a maselor populare.

Abordarea chestiunilor teoretice ale folclorului muncitoresc este deci utilă din mai multe considerente, iar un aspect care trebuie discutat chiar de la început este cel al raporturilor existente între așa-numitul folclor urban sau orășenesc și folclorul muncitoresc. Identificarea celor două noțiuni este complet greșită și convine teoreticienilor care-și propun să servească interesele folcloristicii burgheze, idealiste.

Între folclorul orășenesc și folclorul muncitoresc este exclusă orice încercare de a strecura semnele egalității. Pentru că folclorul muncitoresc, chiar dacă în cele mai multe cazuri ne apare ca un produs artistic urban, nu acoperă întreaga sferă a noțiunii de folclor orășenesc. Dacă analizăm orașul capitalist — de pildă — constatăm că în cadrul acestuia, clasele și categoriile sociale de cultură folclorică, ori care consumă folclor, sînt mai multe. Numericește, primul loc este ocupat de masa proletariatului, de clasa muncitoare. Dar nici mica burghezie nu este izolată de viața folclorică, ci consumă și chiar produce unele specii literare, muzicale, coregrafice, integrate în arta populară. În faza sa incipientă de existență, însăși burghezia — lipsită încă de o cultură de clasă, proprie — se află în strînse relații cu creația populară pe care a cunoscut-o exclusiv, cîtă vreme nu se diferențiase de mase.

Chiar dacă repertoriul folcloric al acestor diverse clase și categorii sociale, caracteristice structurii social-economice a orașului capitalist, se identifică în multe din părțile sale, pe planul sensului său ideologic, diferențierile sînt deosebit de pregnante. Să luăm, în acest scop, cîntecul despre haiducul Tunsu, despre a cărui formă populară și despre al cărui conținut protestatar ne vorbește marea majoritate a variantelor, oprindu-ne la aspectul în care ne este prezentat de colecția lui Anton Pann, exponent al concepțiilor de clasă burgheze și al moralei feudale din al doilea sfert al veacului al XIX-lea. Finalul variantei lui Anton Pann sună astfel: „Multe rele a făcut / Dar în timp lung n-a ținut; / Dumnezeu nu l-a răbdat, / Curînd în cursă l-a dat, / Cu moarte l-a pedepsit / Viața rău și-a sfîrșit“ [1]).

Folclorul muncitoresc reprezintă, sub raport ideologic, oglinda conștiinței sociale a acestei clase. Cum nivelul acesteia este deosebit de la o etapă la alta a existenței clasei muncitoare, însuși conținutul creației folclorice muncitorești — și de aici, forma pe care aceasta o va îmbrățișa — ne apare în mod diferențiat de la o epocă la alta. Etapele mari care pot fi distinse în evoluția folclorului muncitoresc nu sînt hotărnicite numai de trecerea de la o orînduire la alta. Transformarea proletariatului, dintr-o clasă în sine, într-o clasă pentru sine, marchează o cu totul nouă cultură folclorică, despre esența căreia vom relata mai încolo. Fără îndoială că victoria revoluției socialiste aduce în istoria folclorului muncitoresc o altă etapă însoțită de specificul său.

Deosebind deci existența a trei mari perioade caracteristice evoluției folclorului muncitoresc, vom urmări să creionăm trăsăturile fiecăreia dintre acestea.

Procesul de formare a proletariatului, început în condițiile perimării societății feudale, ne arată că, în general, primii muncitori au fost recrutați din țăranii deposedați de pămînt. Acest adevăr demonstrat cu argumente istorice, economice etc. este confirmat o dată în plus de creația folclorică muncitorească din prima fază de existență a acestei clase. Într-adevăr, folclorul muncitoresc, la început, apare într-o organică legătură cu folclorul țărănesc de care poate fi deosebit doar prin tematica nouă pe care o atacă. De pildă, este ușor de observat că versuri ca:

„Vai de copilul străin!
Că muncește la stăpîn
Și slujește cu dreptate
Și îmblă și zi și noapte
Ie sîmbrie-a treia parte“ [2])

ilustrează relații de producție de tip capitalist.

Ar fi însă deosebit de greșit să ne imaginăm că în perioada sa incipientă, proletariatul dispunea doar de cîteva piese folclorice, deoarece el consuma și întregul bagaj cultural al țărănimii. Numai așa se explică de ce conținutul ideologic al folclorului muncitoresc, din prima fază de exis-

---

1) Gh. Ciobanu observă acest fapt în prefața la *Anton Pann, Cîntece de lume*, Buc., 1955 p. 35—37.

2) Apud C. I. Gulian, *Sensul vieții în folclorul romînesc*, Buc., 1947, p. 68.

tentă a acestei clase, este caracterizat prin perspectivă analitică socială limitată. Sesizînd acest aspect, folcloristul sovietic I. V. Cicerov sublinia că: „Ideologia mic-burgheză a țăranului care a devenit un semiproletar al satului și care apoi este nevoit să caute în oraș mijloace de existență, a determinat limitarea conținutului ideologic al unor asemenea opere, caracterul protestului însuși, lipsit de perspectivă în demascări" [3]).

Organica legătură dintre folclorul țărănesc și cel muncitoresc s-a păstrat vreme îndelungată și s-a sudat mai ales prin elementele pozitive tradiționale, preluate și dezvoltate creator în noile condiții. Uneori s-au păstrat și elemente aparținînd tradiției negative însă acest lucru s-a petrecut numai în mai mică măsură și mai ales în cea dintîi etapă a folclorului muncitoresc.

Observînd cîteva amănunte asupra vieții culturale dintr-o fabrică burgheză, Gh. Vrabie — printre multe afirmații eronate — arată că „lucrătorii în cuprinsul fabricii duc în aspectul ei sărbătoresc — de jocuri, cîntece etc., viața strămoșească rurală" [4]). Și Mihai Pop arăta în 1938 că legătura dintre folclorul tradițional și cel muncitoresc nu exclude permanentizarea elementelor pozitive. O reprezentativă echipă de *călușari*, prezentă la un concurs internațional de dansuri populare, era alcătuită din muncitori ceferiști și țărani din Argeș [5]).

Trebuie subliniat însă faptul că unele produse folclorice muncitorești își au izvorul în creația populară orășenească din timpul feudalismului. Breslașii, calfele acestora, au creat și consumat atît elemente folclorice concepute în stilul țărănesc cît și unele elemente dictate de specificul existenței lor. Mai ales în privința statornicirii unor ritualuri (ca sărbătorirea obținerii rangului de lucrător calificat etc.) această preluare poate fi ușor demonstrată. În cazul concret al folclorului romînesc, deși lipsesc studiile în această direcție, nu poate exista totuși nici o îndoială.

Interesante sînt constatările care ne arată că, încă de la începuturile existenței sale, folclorul muncitoresc se cristalizează în majoritatea genurilor și speciilor deja existente. Întrucît folcloristica romînească veche a trecut intenționat peste faptele privind subiectul discutat de noi, vom utiliza argumente furnizate de cercetători care au avut în vedere realitatea folclorică din alte țări. În folclorul rus, Bajov [6]) identifică zicători și proverbe specific muncitorești, cum ar fi de exemplu următoarele piese culese dintr-o fabrică de icoane capitalistă: „Coronița domnului scînteiază frumos dar eu nu văd; am obosit de muncă" și „Cine lucrează pentru dumnezeu? Noi, pentru antreprenorul Avdatov". A. A. Kaiev constată existența unor cîntece și poezii muncitorești datînd de la sfîrșitul veacului al XVIII-lea, consemnînd fapte legate de viața și lupta muncitorilor și mi-

3) I.V. Cicerov, *Cîntecele și versurile proletariatului în perioada mișcării revoluționare muncitorești de masă (1890—1907)*, în *Creația poetică populară rusă*, (*Materiale pentru studierea concepțiilor social-politice ale poporului*), p. 150—195.

4) Gh. Vrabie, *Folklorul. Obiect. Principii. Metodă.* Buc., 1947, p. 65—66.

5) Mihai Pop, *Călușarii romînilor la Londra și realitatea folclorică a Bucureștilor*, în «Sociologie romînească», III, 1938, p. 561—564.

6) Bajov, *Pe drumul principal al creației orale*, în «Russkaia litteratura», 7 sept. 1949 (TIFB, 172, 3).

nerilor din industriile siberiene[7]). Același autor găsește că în Urali au circulat minunate basme muncitorești[8]).

Trebuie spus că aspectul relativ unitar al folclorului muncitoresc cu cel țărănesc, caracteristică de bază a primei faze din existența creației muncitorești, cu timpul își pierde din pondere însă în nici un caz nu dispare. În condițiile capitalismului, satul procură mereu mînă de lucru orașului, asigurînd prin aceasta comunitatea culturală folclorică a unor clase sociale cu poziție social-economică relativ identică, iar în condițiile socialismului legătura de care vorbim este hotărîtor realizată și menținută pe baza unor factori noi, conștienți, asupra cărora vom insista mai tîrziu.

În istoria mișcării muncitorești, revoluțiile burgheze au reprezentat treptele de bază ale școlii proletariatului în ce privește lupta de clasă și formele adecvate utilizabile. Dar revoluțiile burgheze au contribuit substanțial și la creșterea conștinței de clasă a muncitorilor. Fără îndoială că această creștere nu se putea realiza în măsura în care a fost determinată de răspîndirea socialismului științific, atunci cînd aceasta a devenit posibilă.

Participarea proletariatului la insurecția armată a făcut ca o specie folclorică nouă să-i caracterizeze acestuia cultura literar-artistică. Este vorba de cîntecul revoluționar.

Într-adevăr, cîntecul revoluționar ad-hoc creat a însoțit principalele momente din viața de luptă a clasei muncitoare. Friedrich Engels[9]) remarca unele amănunte în legătură cu existența acestuia, cu specificul lui. Referindu-se la perioada chartistă din Anglia, el arăta că : „Au fost multe cîntecele chartiste, dar astăzi ele nu mai sînt de găsit... au fost de mult uitate ; de altfel, această poezie nu valora cine știe ce... În general vorbind, poezia revoluționară din trecut, cu excepția Marseillezei, provoacă numai rareori o impresie revoluționară într-o perioadă mai nouă, deoarece pentru a impresiona masele ea trebuia să reflecte și prejudiciile oamenilor din acea vreme. Din această cauză, fleacuri religioase se găsesc chiar și la chartiști". Oprindu-ne asupra fiecăreia din indicațiile date de Engels, putem sublinia cîteva din trăsăturile principale ale cîntecului revoluționar din primele lupte ale clasei muncitoare. Pentru că, așa cum vom vedea, ulterior — o dată cu radicalizarea conștiinței proletare — trăsăturile sale dominante vor fi altele.

Caracteristicile cîntecului revoluționar din primele momente ale cultivării sale sînt deci :

— relativ îngusta sa viabilitate, determinată de fenomenul social concret care-i imprimă anumite particularități și-l fac greu adaptabil la atmosfera specifică altor fenomene sociale. (Este vorba de lipsa premiselor universalității).

— aspectul manifest fără de care cîntecul revoluționar n-ar mai fi revoluționar și datorită căruia — de obicei — este revoluționar o perioadă limitată de timp, dat fiind faptul că sarcinile revoluției nu pot fi aceleași în toate etapele sale.

7) A. A. Kaiev, *Folclorul rus*, Moscova, 1949, p. 218.
8) *Ibidem*, p. 223.
9) Marx și Engels, *Opere*, XXVII, p. 467—468 (ediția rusă).

— relativ insuficienta realizare artistică determinată de mai mulţi factori, dintre care reţinem însă circulaţia restrînsă în timp şi spaţiu, circulaţie care asigură de obicei folclorizarea şi prin aceasta reduce ponderea contribuţiei colective la actul realizării artistice. (Tot în această ordine de idei se ridică şi problema particularităţilor curente în cazul viabilităţii elementelor folclorice rezultate de pe urma intervenţiei active. Asupra acestei chestiuni vom insista însă mai încolo). Trebuie precizat însă un lucru : în marea majoritate a cazurilor, cîntecul revoluţionar muncitoresc — însuşit şi de alte categorii sociale — ne apare ca un bun folcloric, autorii săi fiind daţi uitării; textul său literar îmbrăţişînd nenumărate variante (chiar cînd este vorba de „Marseilleza") ; circulaţia făcîndu-se oral ; contribuţia colectivităţii la elaborarea sa fiind evidentă etc.

Aşadar cîntecul revoluţionar muncitoresc a existat şi continuă să existe, înregistrînd deosebiri esenţiale de la etapă la etapă. Apărut în condiţiile revoluţiilor burgheze şi burghezo-democratice, el se înfăţişează peste tot înregistrînd anumite particularităţi. Referindu-se la prima lui fază, folcloristul francez Pierre Brochon [10]) realizează o prezentare convingătoare a aspectelor sale din perioada patruzecioptistă şi accentuează caracterul lui folcloric.

Este de remarcat faptul că în prima sa fază de existenţă, cîntecul muncitoresc revoluţionar — ca în general folclorul epocii — este anonim, în marea majoritate a cazurilor, oral şi în mare măsură colectiv prin însuşi momentul creaţiei. Ulterior, aceste trăsături vor apărea în postură esenţial schimbată, fiind vorba mai mult de produse artistice folclorizate, a căror stare primară era totalmente cultă.

Insuşi V. I. Lenin a scris două articole consacrate problemei importanţei cîntecului revoluţionar, pentru propagarea socialismului [11]). Marele dascăl al proletariatului remarca universalitatea unora din piesele discutate (*Internaţionala* lui Eugène Pottier). Observînd *Cîntecele şi poeziile proletariatului* (n.n. rus) *în timpul mişcărilor revoluţionare dintre anii 1890—1907* [12]), un colectiv de folclorişti sovietici (V. I. Cicerov, S. D. Magid şi P. G. Şiriavoi), „a scos în chip deosebit în evidenţă rolul pe care l-a avut presa ileagală de partid şi mai cu seamă «Pravda», în răspîndirea cîntecelor revoluţionare" [13]).

Aşadar într-o perioadă cînd nivelul conştiinţei sociale a proletariatului a sporit considerabil, ca urmare a activităţii organizate desfăşurată de partidele muncitoreşti marxiste şi apoi marxist-leniniste, cîntecul revoluţionar are o înfăţişare cu totul nouă. Esenţa sa ideologică este de această dată alta. Factorului spontan i se substituie factorul conştient.

Unii cercetători au accentuat în mod deosebit asupra creării unor elemente tradiţionale în folclorul muncitoresc. De exemplu, André Varagnac [14] (parizian) s-a ocupat un timp de greve şi a urmărit modalitatea

10) Brochon Pierre, *La chanson populaire française. Le pamphlet du pauvre. Du socialisme utopique à la Révolution de 1848*, Paris, 1957, p. 208.

11) *V. I. Lenin despre cultură*, E.P.L.P., Buc., 1957.

12) Vezi volumul *Russkoe narodnoe poeticeskoe tvorcestvo*. Trudî Instituta Etnografii. AN SSSR, XX, Moskva, 1953, p. 150—195.

13) M. Pop, *V. I. Cicerov*, în «Revista de folclor», 1, 1958, p. 90.

14) André Varagnac, *Définition du folklore*, Paris, 1938, p. 48.

de transmitere a experienței acumulate, de la o generație la alta, pe baza unor factori de natură folclorică — în special ceremoniali. — Bineînțeles că identificarea ceremonialului grevei cu aspectele festive tradiționale, constituia o poziție greșită a autorului, izvorîtă din limitele sale de clasă. (În al său *Proiect de chestionar asupra folclorului grevelor* [15]), Varagnac găsea prilejul să formuleze întrebări ca următoarea: „Comment se sont organisées ensuite ces petites fêtes?").

Pentru a înțelege însă mai bine ceea ce reprezintă elementul nou în dezvoltarea folclorului muncitoresc din această etapă, este util să vedem situația de ansamblu a culturii de care dispune această clasă socială. În nici un caz nu poate fi admisă o comparație de egalitate între condițiile de dezvoltare culturală pe care le-a avut la îndemînă țărănimea și cele de care s-a putut folosi muncitorimea. Mediul urban, capitalist, cu toate privațiunile pe care le-a impus proletariatului, nu l-a putut obliga pe acesta în mod absolut, să nu citească însușindu-și bunurile progresiste ale culturii scrise, să nu învețe ceea ce putea fi învățat prin intermediul cinematografiei, să nu-și însușească un repertoriu muzical mai larg, să treacă nepăsător pe lîngă atîtea și atîtea importante fapte care au contribuit la lărgirea cadrului cunoștințelor sale. Mai mult decît atît, muncind în întreprinderi care, mai mult sau mai puțin, își bazau procesul de producție pe o tehnică avansată, pe o tehnică rezultată de pe urma ultimelor descoperiri științifice, proletarii au devenit inși cu o concepție materialistă despre viață și societate. Din folclorul lor au exclus ceea ce ținea de domeniul învechitelor forme de conștiință socială. Francezul Arnold Van Gennep remarca în 1943 că „faptul esențial este că în munca industrială bazată pe științele matematice, mecanice și fizico-chimice, el (n.n. muncitorul) nu mai poate să facă apel la magie ori la raționamente analoge" [16]).

Din toate aceste motive, speciile folclorice tradiționale nu pot să fie cultivate în folclorul muncitoresc în totalitatea lor. Nici măcar genurile folclorice tradiționale nu pot fi toate reluate. Creațiile epice de amploare lipsesc în folclorul muncitoresc, datorită noilor condiții de viață (timpul limitat de care dispun proletarii în vederea cultivării cîntecului și versului, în producția capitalistă) și datorită noilor concepții. Marx și Engels au insistat de mai multe ori asupra acestui aspect. Iată una din observațiile lor: „Oare concepția asupra naturii și asupra relațiilor sociale, care stă la baza fanteziei grecesti și de aceea și a artei grecești, este posibilă o dată cu existența mașinilor textile, căilor ferate, locomotivelor și telegrafelor electrice? Ce poate Vulcan împotriva lui Roberts and Co., Jupiter împotriva paratrăsnetului și Hermes împotriva Creditului Mobiliar! Orice mitologie învinge, subordonează și formează forțele naturii în imaginație și cu ajutorul imaginației, ea dispare o dată cu dominația efectivă asupra acestor forțe ale naturii" [17]).

Această nouă stare de lucruri a schimbat deci configurația generală a culturii folclorice muncitorești, a modificat volumul acesteia. Se reduce

---

15) **«Revue de folklore français et colonial», t. VII, 1936, p. 130.**

16) **Arnold Van Gennep, *Manuel du folklore français contemporain*, tome I, part. I, Paris, 1943, p. 56.**

17) **Marx și Engels, *Opere*, vol. XII, p. I, p. 200 (ed. rusă).**

considerabil numărul pieselor din vechiul folclor țărănesc, utilizate de muncitori. Apar elemente noi și prețioase care prin conținutul lor încep (chiar dacă inițial într-o măsură puțin sensibilă) să influențeze concepția de viață a altor clase și categorii sociale, cultura celorlalți creatori și consumatori de folclor care alcătuiesc masele populare.

În mod deosebit este necesară sublinierea raporturilor ce se stabilesc între cultura folclorică literar-muzicală muncitorească și literatura și muzica de proveniență cultă. Referindu-se la creația folclorică rusă și sovietică, cercetătorul A. N. Lozanov făcea următoarea constatare: „În anii pregătirii și înfăptuirii primei revoluții ruse și în deceniul care a precedat revoluția din octombrie, poezia orală a poporului a suferit influența literaturii progresiste"[18]). „În mediul țărănesc și mai ales în cel muncitoresc, începe să pătrundă literatura clasică mai ales sub forma poeziilor și a cîntecelor. Aceste poezii se învață, se transcriu și se transmit din gură în gură... Mai ales creația orală a muncitorilor se distinge prin influența poeziei intelectualilor revoluționari democrați"[19]). Influența operelor literare culte progresiste asupra folclorului muncitoresc ori integrarea lor directă și totală uneori, în acesta, face ca problemele formei și conținutului creației artistice muncitorești să fie acum substanțial noi. Forma tradițională folclorică rezistă mai puțin, în timp ce conținutul operelor respective este deosebit de evoluat.

Această stare de lucruri a făcut ca unii cercetători să vorbească chiar de un proces „de ștergerea granițelor dintre literatură și folclor"[20]), concluzie mult prea pripită, după părerea noastră.

Într-adevăr, o dată cu creșterea nivelului conștiinței de clasă a proletariatului, chiar în condițiile capitalismului, cultura clasei muncitoare se consolidează după legi noi. Sînt frecvent întîlnite unele atribute care țin neapărat de creația folclorică, cum ar fi: oralitatea, anonimatul, caracterul colectiv (bineînțeles, cu modificările de conținut impuse de evoluția social-culturală generală). Dar sînt tot mai frecvent întîlnite și unele atribute ori aspecte care caracterizează mai ales literatura cultă, scrisă. (Unele cîntece revoluționare circulă prin intermediul gazetelor muncitorești etc. Astfel de exemple găsim chiar în folclorul nostru muncitoresc și putem cita: Doina hașului etc.)[21]).

Rolul partidelor comuniste și muncitorești, al marxism-leninismului, în formarea noii culturi a clasei muncitoare este deosebit de evident. Universalitatea socialismului științific, universalitatea sarcinilor revoluționare ale proletariatului sînt factori care influențează asupra fizionomiei culturii clasei muncitoare, inclusiv asupra fizionomiei folclorului acesteia. Principiul internaționalismului proletar este aplicat prin însușirea unor bunuri care din punct de vedere al conținutului lor sînt universal vala-

---

18) A. N. Lozanov, *Problemele periodizării creației poetice populare ruse din sec. XVIII, pînă în ajunul Marelui Octombrie n folklorul rus.* Materiale și cercetări. Ed. Acad. de Șt. U.R.S.S., vol. I, (1956), p. 39—49. Trad. 725 I, FB, 14.

19) *Ibidem*, p. 8.

20) G. Samarin, *Despre unitatea folclorului cu literatura*, în «Voprosî literaturî», 12, 1959, p. 166—173. (Trad. I.F.B., 719).

21) *Doine, cîntece, strigături*, E.S.P.L.A., 1957, p. 178.

bile. Astfel, unele elemente de cultură proletară devin folclorice (*Internaționala* etc.).

Un fapt însă trebuie subliniat în plus: preluarea conștientă a unor bunuri culte, selectarea lor activă, folclorizarea lor dirijată, sînt deja factori care subliniază necesitatea rezolvării următoarei probleme: ce aparţine în acest caz literaturii culte, ce aparţine folclorului și ce aparţine culturii de masă? Dar asupra acestor întrebări vom mai reveni atunci cînd vom lua în discuţie trăsăturile celei de-a treia faze deosebită de noi în dezvoltarea folclorului muncitoresc.

Credem că pe baza sublinierilor de pînă acum este posibil să rezumăm caracterele folclorului muncitoresc în cea de-a doua fază a existenţei sale: legat prin mii de fire (sub raportul conținutului, ca și sub cel al formei) de literatura cultă, progresistă, se dezvoltă conștient și nu spontan, ca o consecință firească a nivelului înalt de conștiință socială, atins de clasa care îl promovează. Intreține tot mai lejere relații cu folclorul țărănesc pe care îl depășește ca conținut, dar nu-l egalează în privința formei, circulația petrecîndu-se mai ales pe alte căi decît cea orală, iar contribuția colectivității remarcîndu-se în special în privința acceptării unui produs oarecare, decît în privința permanentei lui șlefuiri. Universalitatea poziției de clasă a proletariatului, creează toate condițiile necesare universalității unor motive folclorice muncitorești. Opoziția dintre folclorul muncitoresc al acestei etape — din punctul de vedere al conținutului său de clasă — și cultura scrisă a claselor exploatatoare este deosebit de pregnantă.

Victoria revoluției proletare în domeniul culturii aduce modificări structurale. Prin crearea culturii socialiste, ea exclude continuitatea existenţei culturilor de clasă opuse. Folclorul, ca bun artistic al maselor populare, nu se mai află în poziție contradictorie față de cultura nouă, socialistă. Noile raporturi stabilite între folclorul literar şi literatura cultă, scrisă — socialistă, sînt determinate de trăsăturile fundamental schimbate care însoțesc cele două calități discutate.

Caracterizarea esențialelor prefaceri care însoțesc folclorul în perioada de după victoria revoluției socialiste, solicită neîndoios preocupări deosebite. Ceea ce vom încerca noi să realizăm este doar o sumară schiță orientativă, corespunzătoare mai mult unui repertoriu de probleme decît unei liste de rezolvări.

Intr-adevăr, folclorul muncitoresc, după victoria revoluției socialiste, cuprinde două laturi: tradițională și nouă. In latura sa tradițională se includ toate acele elemente vechi (din fazele anterioare) care se mai păstrează încă atunci cînd reprezintă un bagaj cultural, pozitiv. Mai sînt cîntate imnurile revoluționare de valoare documentară, mai sînt folosite elementele valoroase comune folclorului țărănesc etc.

Pînă la însușirea unei culturi diferențiate de cea folclorică, muncitorii creează încă numeroase bunuri folclorice. I. V. Krupeanskaia, în legătură cu această stare de fapt, observa că tematica noilor cîntece o ocupă „întrecerile socialiste care cuprind toate verigile producției, toate

păturile societății socialiste. Cei care prin diverse fapte frînează construirea socialismului sînt satirizați"[22]).

Statul muncitoresc-țărănesc, dictatura proletariatului eliberează și descătușează pe muncitori nu numai de exploatare, ci și de ignoranță, de neștiință. Bunurile culturale progresiste își îndeplinesc acum rostul pentru care au fost create, se bucură de o reală răspîndire. Literatura cultă, pictura, muzica, sculptura, coregrafia, teatrul — în formele cele mai evoluate pe care le-au atins — devin parte integrantă a culturii maselor populare. Ele dezvoltă crealor esența pozitivă a culturii folclorice, realizîndu-se astfel un proces de valorificare activă a creației populare. La rîndul său, creația populară continuă să apară cristalizîndu-se în realizări adînc influențate de noua stare de lucruri. Conținutul și forma artistică a bunurilor culturale nou create de masele populare se îndepărtează de elementele tradiționale. Vechile trăsături caracteristice folclorului iau înfățișări noi.

Situația generală a folclorului țărănesc nou creat este deplin comparabilă cu cea avută de folclorul muncitoresc în cea de-a doua fază de existență, deosebită de noi.

După victoria revoluției socialiste, folclorul muncitoresc — ca întreaga cultură a maselor populare — se apropie în mod deosebit de literatura, muzica, coregrafia cultă. Această situație face să apară o nouă noțiune, cea a „culturii de masă". În folcloristica sovietică, V. Anikin, în 1959, arăta în legătură cu această chestiune că: „cercetătorii trebuie să rezolve următoarea problemă: această formă a creației de masă va avea o dezvoltare ulterioară sau ea este doar o mărturie a trecerii culturii noastre artistice de masă pe o treaptă superioară de dezvoltare"[23]). După părerea noastră, observația aceluiași cercetător, Anikin, potrivit căreia „să incluzi toate producțiile creației populare de masă în folclor, este la fel de imposibil ca și considerarea tuturor acestor producții drept creație literară pură"[24]), este deosebit de judicioasă și pornește de la constatarea că esența culturii de masă este deosebită față de cea a folclorului sau a culturii nepopulare.

De remarcat că în această perioadă, clasa muncitoare consumă mai ales bunuri ale culturii de masă. În același timp, ea tinde spre un proces de intelectualizare. În ce privește bunurile folclorice propriu-zise — cum arătam și mai sus — acestea continuă să fie folosite și uneori chiar nou create; deși într-o proporție mai scăzută, ori într-o modalitate esențial schimbată (adaptate, prelucrate). Faptul că muncitorii au acum un ridicat nivel cultural face ca bunurile folclorice să constituie o parte din repertoriul lor cultural, prețuită și păstrată conștient.

Spuneam la început că este utilă clarificarea problemelor folclorului muncitoresc, deoarece prin analogie pot fi rezolvate și unele aspecte generale ale căilor de evoluție urmate de cultura folclorică a altor clase și categorii sociale.

---

22) **I. V. Krupeanskaia**, ***Creația de cîntece populare în perioada de după război***, **în «Sovetskaia etnografia», III (1951), p. 61—85.**

23) **V. Anikin**, ***Aspecte ale creației de masă contemporane a folclorului***, **în «Voprosî literaturî», nr. 12, 1959, p. 158—165 (trad I.F.B., 720, p. 7).**

24) ***Ibidem***, **p. 2.**

Departe de a pune măcar în discuție toate chestiunile teoretice principale în legătură cu creația folclorică muncitorească, socotim totuși utilă orice intervenție, dat fiind faptul că observațiile făcute pînă în prezent sînt deosebit de puține.

ГЛАВНЫЕ ОСОБЕННОСТИ РАБОЧЕГО ФОЛЬКЛОРА

Краткое содержание

Говоря о главных теоретических особенностях рабочего фольклора, автор пытается установить некоторые характерные этапы его развития, а именно, три основных этапа: 1). от зарождения пролетариата до превращения его из класса в себе в класс для себя, 2). от формирования революционного сознания рабочего класса до победы социалистической революции, 3). послереволюционное развитие рабочего фольклора.

Особенности народного творчества каждого из этих этапов подчеркиваются в статье следующим образом:

Рабочий фольклор осуждствляется на основе древних фольклорных произведений подмастерий и ремесленников средневекого города, а также на основе народного сельского творчества, сохранявшегося и развивавшегося органически благодаря тому, что большинство рабочих, перешедших при капитализме в городскую среду, было крестъянского происхождения. Это доказывает, что рабочие, помимо создания собственного фольклора, пользуются также крестьянским фольклором. Новое народное творчество характеризируется тем, что его новое содержание, соответствующее общественно-экономическому положению рабочего класса, сохраняет некоторые древние фольклорные формы (виды, жанры). Появляются и новые виды народного творчества как, например, революционная песня. Идеологическое значение фольклора данного периода не отличается коренным образом от предыдущих этапов, потому что лишь теперь происходит выяснение общественно-политических задач пролетарията.

Второй этап начинается при превращении пролетариата из класса в себе в класс для себя и характеризируется всё большим освоением принципов научного социализма. Из древнего фольклора были устранены отжившие отрицательные смысловые элементы. (Суеверия, ереси теряют довериа после того, как рабочие капиталистического производства стали понимать законы естественных наук — физики, химии, математики). Растёт объем передовых, фольклоризированных художественных произведений, освоенных по всем характерным особенностям фольклора. Коренным образом изменяется идеологическое содержание революционной песни, которая получает всеобщее распространение. Эпический стихотворный жандр не соответствует требованиям рабочего фольклора, а в особенности возможностям его развития, потому что у рабочих мало свободного времени. Таким образом равновесие между фольклорными жанрами и видами изменяется.

Победа социалистической революции приводит к тому, что, вообще,

фольклор перестаёт быть элементом антагонической культуры эксплуатирующих классов.

Лишь социалистическая культура оценивает прогрессивные элементы народного творчества и передаёт массам положительные духовные достояния, до сих пор не доступные им. Появляется новая конкретная форма культуры, определенная обобщением духовных достояний человечества, а именно, массовая культура. Это влияет на объём нового народного творчества, которое растёт качественно и убывает количественно.

Изучению данного процесса следует уделить особое внимание и основывать его на внимательном наблюдении конкретных форм последующего фольклорного проявления.

LES PRINCIPAUX TRAITS DU FOLKLORE OUVRIER

Résumé

Dans cet article on discute les principaux aspects théoriques du folklore ouvrier, en essayant d'établir les étapes caractéristiques de son développement : 1) de la formation du prolétariat jusqu'à sa transformation d'une classe en soi en une classe pour soi ; 2) du moment où la conscience révolutionnaire de la classe ouvrière est déjà cristallisée jusqu'à la révolution socialiste et 3) après la victoire de la révolution socialiste.

Chaque étape du développement du folklore présente certains traits caractéristiques que l'on doit souligner.

A la base du folklore ouvrier se trouvent les anciennes productions folkloriques rurales, qui ont pénétré et se sont développées grâce à l'origine paysanne de la majorité des ouvriers que le capitalisme a transplantés dans les villes. Le folklore ouvrier contient donc des éléments du folklore paysan. Ce qui caractérise ces productions c'est le contenu nouveau correspondant à la situation sociale et économique de la classe ouvrière, exprimé dans certaines formes folkloriques anciennes.

Signalons aussi l'apparition de nouveaux genres comme, par exemple, le chant révolutionnaire. La valeur idéologique du folklore de cette première période n'est pas trop grande, car le processus de clarification des charges sociales et politiques du prolétariat n'est qu'à son début.

La seconde étape marquée par la transformation du prolétariat d'une classe en soi en une classe pour soi se caractérise par la pénétration de plus en plus large des principes du socialisme scientifique. On élimine de l'ancien folklore ce qui a vieilli, ce qui a un sens négatif. Les superstitions perdent leur crédit, du moment où les ouvriers, engagés dans la production capitaliste, commencent à connaître les lois de la nature (physiques, chimiques, mathématiques).

Le nombre des oeuvres littéraires progressistes, qui passent dans le folklore, s'accroît. Le contenu idéologique du chant révolutionnaire devient de plus en plus radical ayant une circulation générale. Les épopées et les poèmes sont moins cultivés, parce que le temps pour les créations artistiques des ouvriers est de plus en plus réduit. Donc, l'équilibre entre les genres folkloriques est modifié.

Après la victoire de la Révolution Socialiste le folklore ne représente plus un élément de culture antagoniste par rapport à la culture des classes exploiteuses. La culture socialiste (unique) valorifie les éléments positifs de la création populaire et transfère aux masses les biens spirituels positifs autrefois inaccessibles. Une nouvelle forme, concrète d'existence de la culture apparaît, déterminée par la généralisation des conquêtes spirituelles de l'humanité, la culture de masse. Celle-ci influence le volume de la nouvelle création folklorique, en l'augmentant qualitativement et en le réduisant quantitativement. Ce processus devra être étudié en se basant sur l'observation attentive des formes concrètes de manifestation folklorique ultérieur.